

در امور دام و آبزیان

آلودگی صنعتی سرب در اطراف صنایع نفت و پتروشیمی واقع در اطراف شیراز با تجزیه موی گاوها

• مهرداد پورجعفر، دانشکده دامپزشکی دانشگاه شهرکرد، شهرکرد، ایران
• خلیل بدیعی، دانشکده دامپزشکی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

تاریخ دریافت: اسفندماه ۱۳۸۰ تاریخ پذیرش: آبان ماه ۱۳۸۳

E-mail: pourjafar@vet.sku.ac.ir

چکیده

سرب یکی از قدیمی ترین فلزات شناخته شده می باشد. میزان سرب مو به صورت تشخیصی برای آلودگی سرب در اطراف صنایع نفت و پتروشیمی مفید می باشد. نمونه هایی از موی گاوها در هر مورد (۶۷ نمونه در هر فصل) در شعاع یک تا ده کیلومتری صنایع نفت و پتروشیمی تهیه گردید. نمونه های موی گاوها (۳۴ نمونه در هر فصل) که از مناطق دور نسبت به کارخانجات مذکور بوده و از جاده های اصلی نیز دور بودند به عنوان نمونه های کنترل در نظر گرفته شدند. نمونه های مو سپس هضم شده و محتوای سرب آنها با دستگاه جذب اتمی مورد آنالیز قرار گرفت. به طور کلی نتایج مشخص ساخت که میانگین میزان سرب موی گاوها ($6/5 \pm 2/1$ ppm) در شعاع ۱/۵ کیلومتری اطراف صنایع نفت شیراز به طور معنی داری بالاتر از میانگین میزان سرب موی گاوها ($3/1 \pm 0/9$ ppm)، در شعاع ۱/۵ کیلومتری اطراف صنایع پتروشیمی شیراز می باشد ($p < 0/05$). محتوای میانگین سرب موی گاوها کنترل در طول سال ($1/1 \pm 0/3$ ppm) بود که به طور معنی داری کمتر از میزان میانگین سرب موی گاوهایی بود که در فاصله ۱/۵ کیلومتری اطراف صنایع نفت و پتروشیمی شیراز می باشد ($p < 0/05$). این مقادیر نشان می دهند که باقیمانده سرب در بدن این حیوانات که گوشت آنها به مصرف انسان می رسد، بالقوه خطرناک بوده و امکان وارد شدن سرب به زنجیره غذایی انسان را فراهم میسازد.

کلمات کلیدی: گاو، آلودگی با سرب، صنایع پتروشیمی، صنایع نفت

Pajouhesh & Sazandegi No:67 pp: 79-86

Hair lead content of cattle as indication of lead poisoning, around Shiraz oil and petrochemical industries

By: Pourjafar, M. School of Veterinary Medicine, Shahrekord University, Shahrekord, Iran. , and Badiei, K. School of Veterinary Medicine, Shiraz University, Shiraz, Iran.

Lead is one of the oldest metals known to man and Industrial pollution is one of the most important sources of lead. Hair lead levels are diagnostically useful for lead pollution around oil and petrochemical industries. Hair samples (67 in each season for each species) were obtained from cattle in a radius of one to ten kilometers of Shiraz oil and

petrochemical industries. Hair samples of different species (34 in each season), which were obtained, far away from these industries and not close to main roads served as control samples. Hair samples were subsequently digested and analyzed for their lead content by atomic absorption spectrophotometry. Overall, results revealed that the mean hair lead content of cattle (6.5 ± 1.2 ppm) around Shiraz's oil industries (within radius of 1.5 Kilometers) were significantly higher than mean hair lead content of cattle (3.1 ± 0.9 ppm), around Shiraz's petrochemical industries ($p < 0.05$). Mean hair lead content of control cases throughout the year were 1.1 ± 0.3 ppm, 4.48 ± 1.09 ppm and 3.37 ± 0.35 ppm Which were significantly lower than mean hair lead content of cattle around Shiraz's oil and petrochemical industries ($p < 0.05$). These levels show that lead pollution around Shiraz's oil industries can be a serious problem and must be considered in future.

Key words: Cattle, Lead pollution, Petrochemical industries, Oil industries

مواد و روش کار

در ابتدا به دامداری‌های واقع در اطراف صنایع نفت و پتروشیمی به فواصل متفاوت یک تا ده کیلومتر نسبت به صنایع نفت و پتروشیمی شیراز مراجعه نموده و سپس با استفاده از قیچی میزان حدودی ۲ گرم از موی ناحیه سر گاوها چیده و در ظروف شیشه‌ای عاری از سرب قرار داده شد و سپس درب آنها بسته و روی آن مشخصات دام، تاریخ نمونه برداری و فاصله حدودی آنها نسبت به صنایع نفت و یا پتروشیمی شیراز ثبت گردید. نمونه‌هایی متفاوتی نیز از گاوهای چرا کننده در اطراف این صنایع نیز بدست آمد و به همان طریق یاد شده نمونه‌ها گرفته شده و مشخصات بر روی آنها ثبت گردید. تمامی نمونه‌ها در محل مناسبی تا زمان اندازه‌گیری ذخیره شدند. نمونه‌گیری در مدت یک سال و در فصل‌های مختلف (بهار، تابستان، پاییز، زمستان) انجام گردید. به این ترتیب در هر نمونه حیوان ۶۷ نمونه مو در فصل بهار، ۶۷ نمونه مو در فصل تابستان، ۶۷ نمونه مو در فصل پاییز و ۶۷ نمونه مو در فصل زمستان در شعاع‌های مسافتی مختلف جمع‌آوری گردید. نمونه‌هایی کنترلی از موی گاوان (۳۴ نمونه در هر فصل) از مناطقی که نسبت به صنایع یاد شده و جاده‌های اصلی دور بودند، گرفته شد. به منظور اندازه‌گیری میزان سرب در نمونه‌های مو میزان $0/25$ گرم مو را ابتدا در ۳ میلی لیتر اسید نیتریک در داخل لوله آزمایش بر روی چراغ الکلی جوشانده و سپس ۱ میلی لیتر اسید پرکلریک به آن

مقدمه

سرب یکی از سمی‌ترین فلزات سنگین شناخته شده است (۱۱). سرب در به وجود آوردن بیماری در انسان و حیوانات دخیل می‌باشد (۶، ۱۰، ۱۸). مسمومیت با سرب در مکان‌های مختلف از جمله در اطراف کارخانجات رنگ سازی، کارخانجات نفت، کارخانجات باتری‌سازی، معادن سرب و به خصوص در اطراف جاده‌های پر رفت و آمد اصلی در کشورهایی که از بنزین سربدار استفاده می‌کنند، روی می‌دهد (۲، ۳، ۶، ۱۳، ۱۴، ۱۷). باقیمانده سرب در بدن حیواناتی که گوشت آنها به مصرف انسان می‌رسد از اهمیت بهداشتی خاصی برخوردار می‌باشد (۱، ۱۱، ۱۶) و امکان وارد شدن سرب به زنجیره غذایی انسان در اثر مصرف علوفه آلوده در گاوها محتمل به نظر می‌رسد (۱۶). در ۲۰ سال گذشته تحقیقات فراوانی بر روی ترکیبات غیرآلی مو انجام شده و ارتباط آنان با بیوشیمی عمومی و متابولیسم در انسان و حیوانات مورد توجه قرار گرفته است. میزان سرب مو، به‌طور تشخیصی برای مسمومیت‌های مزمن مفید است (۸، ۱۹). Hac و همکاران گزارش کردند که در ضمن در معرض مداوم سرب قرار گرفتن موش صحرایی میزان سرب در مو نمایانگر محتوای سرب در استخوان می‌باشد (۷). Sterner نشان داد که میزان سرب تعیین شده در موی گاوان در یک گله که در معرض آلودگی صنعتی با منشاء هوا قرار گرفته بودند، نمایانگر میزان سرب در بدن می‌باشد (۲۲). وی همچنین نشان داد که در موش‌های صحرایی که به مدت ۵-۲ ماه سرب دریافت می‌کردند، میزان سرب مو به‌صورت مستقیم در ارتباط با میزان آن در استخوان بوده است (۲۲). Rosenberger و همکاران نشان دادند که ارتباطی بین میزان تجویزی سرب در گاوان شیری و تجمع آن در مو، کبد، کلیه و با مقادیر کم آن در دیگر اندام‌ها وجود دارد (۲۰). مطالعات بر روی فلزات سنگین (روی، مس، سرب) بر روی ۴۰ سگ خانگی در توکیو نشان داد که اندازه‌گیری میزان این فلزات سنگین در موی سگ‌های خانگی، ممکن است نمایانگر بار این فلزات در انسان باشد (۱۰). Kleminger گزارش نمود که بیشترین مقدار سرب در بافت‌های مختلف حیوانات وحشی در مو وجود دارد (۱۲). توجه به آنکه میزان سرب مو به صورت تشخیصی در آلودگی به این فلز سنگین مفید تشخیص داده شده است و با توجه به اهمیت آن در بهداشت عمومی لزوم بررسی اولیه در مورد آلودگی این فلز در اطراف صنایع نفت و پتروشیمی آشکار می‌باشد و به این ترتیب هدایت این تحقیق در بررسی میزان سرب در موی گاوان اطراف صنایع یاد شده متمرکز گردید.

به صنایع پتروشیمی از تست تی دانشجویی استفاده شد. به منظور مقایسه میزان میانگین سرب موی گاوها در طول سال با میزان میانگین سرب موی گاوها در فاصله ۱/۵ کیلومتری اطراف صنایع نفت و پتروشیمی، مقایسه میانگین میزان آلودگی موثر فواصل مختلف یک تا ۱۰ کیلومتری اطراف صنایع نفت و پتروشیمی به طور مجزا در هر مورد، مقایسه میانگین میزان سرب مو در کل گاوها مورد مطالعه در فصول مختلف اطراف صنایع نفت و پتروشیمی و مقایسه میانگین میزان آلودگی کلی سرب در موی گاوها در طول یک سال در اطراف صنایع نفت و پتروشیمی روش آماری آنالیز واریانس دو طرفه به کار رفته و پس از معنی دار شدن از آزمون چندگانه دانکن استفاده شد. سطح معنی دار در تمامی موارد ($\alpha=0/05$) در نظر گرفته شد.

نتایج و بحث

نتایج این تحقیق در جداول ۱ تا ۸ منعکس می‌باشد. به طور کلی نتایج مشخص ساخت که میزان میانگین سرب موی گاوها در طول سال در شعاع ۱/۵ کیلومتری اطراف صنایع نفت شیراز به میزان ($6/5 \pm 1/2$ ppm) به‌طور معنی‌داری بالاتر از محتوی سرب موی گاوها ($3/1 \pm 0/69$ ppm) در شعاع ۱/۵ کیلومتری اطراف صنایع پتروشیمی شیراز می‌باشد ($p < 0/05$). در همین مقایسه میزان میانگین سرب موی گاوان کنترل در طول سال ($1/1 \pm 0/3$ ppm) بود که به طور معنی‌داری کمتر از میزان میانگین سرب موی گاوان در فاصله ۱/۵ کیلومتری اطراف صنایع نفت و پتروشیمی می‌باشد ($p < 0/05$) (جدول ۱).

در مقایسه آماری فوق نشان داده شد که میزان میانگین سرب موی گاوان در فاصله ۱/۵ کیلومتری اطراف صنایع شیراز به میزان ($6/5 \pm 1/2$ ppm) می‌باشد که این میزان از به میزان $1/1 \pm 0/3$ ppm افزایش معنی‌داری را نشان می‌دهد. Puls ذکر نمود که میزان طبیعی سرب در موی گاوان به میزان ۵-۰/۵ ppm وزن خشک می‌باشد (۱۹). وی همچنین یادآوری نمود که میزان طبیعی سرب در جیره، کبد، کلیه، خون، مغز، شیر، مدفوع و استخوان به‌طور طبیعی به ترتیب < 1 ، $0/1-0/1$ ، $0/1-0/2$ ، $0/1-0/3$ ، $0/05-0/1$ ، $0/1-0/35$ ppm می‌باشد. (۱۹). وی میزان بالای سرب مو در گاوان را به میزان ۹ ppm-

اضافه گردید (وزن مخصوص اسید پرکلریک ۱/۷۰). محلول حاصله را با آب مقطر بدون یون به ۵۰ میلی لیتر رسانده و سپس مقدار سرب آن با استفاده از دستگاه جذب اتمی (Schimadzu-Aa-۶۷۰) در مقابل طول موج ۲۸۳nm با استفاده از استانداردهای مناسب قرائت گردید. به منظور مقایسه میزان سرب در مو ناحیه سر گاوها به طور مجزا در فاصله ۱/۵ کیلومتری صنایع نفت نسبت به مو ناحیه سر گاوها به طور مجزا در فاصله ۱/۵ کیلومتری صنایع پتروشیمی و به منظور مقایسه میزان آلودگی کلی موی گاوان به سرب در اطراف صنایع نفت نسبت

جدول ۱: میزان سرب (ppm) در موی گاوان واقع در اطراف صنایع پتروشیمی در فواصل مختلف در فصل

فاصله (km)	تعداد نمونه	میزان نمونه (ppm)	میزان کنترلی (ppm)	تعداد کنترل
۱-۱/۵	۱۳	$4 \pm 1/1$ **a	$1/4 \pm 1/3$ c	۶
۱/۵-۵	۱۱	$3/9 \pm 0/9$ b	$0/8 \pm 1/12$ f	۷
۵-۷	۲۰	$3 \pm 0/95$ c	$1/3 \pm 0/25$ g	۱۰
۷-۱۰	۲۳	$2/8 \pm 0/71$ d	$0/89 \pm 0/11$ b	۱۱

*** میانگین

a: اختلاف معنی دار نسبت به c و d و ($p < 0/05$)

c: اختلاف معنی دار نسبت به a و ($p < 0/05$)

f: اختلاف معنی دار نسبت به b و ($p < 0/05$)

g: اختلاف معنی دار نسبت به c و ($p < 0/05$)

h: اختلاف معنی دار نسبت به d و ($p < 0/05$)

جدول ۲: میزان سرب (ppm) در موی گاوان واقع در اطراف صنایع پتروشیمی در فواصل مختلف در فصل تابستان در استان فارس

فاصله (km)	تعداد نمونه	میزان نمونه (ppm)	میزان کنترلی (ppm)	تعداد کنترل
۱-۱/۵	۱۲	$3/8 \pm 1$ **a	$1/6 \pm 0/4$ c	۶
۱/۵-۵	۲۱	$3/2 \pm 0/8$ b	$1 \pm 0/3$ f	۱۰
۵-۷	۱۸	$2/6 \pm 0/7$ c	$1/54 \pm 0/4$ g	۹
۷-۱۰	۱۶	$3/58 \pm 0/9$ d	$0/66 \pm 0/1$ h	۹

*** میانگین

a: اختلاف معنی دار نسبت به c و d و ($p < 0/05$)

c: اختلاف معنی دار نسبت به a و ($p < 0/05$)

f: اختلاف معنی دار نسبت به b و ($p < 0/05$)

g: اختلاف معنی دار نسبت به c و ($p < 0/05$)

h: اختلاف معنی دار نسبت به d و ($p < 0/05$)

جدول ۳: میزان سرب (ppm) در موی گاوان واقع در اطراف صنایع پتروشیمی در فواصل مختلف در فصل پاییز در استان فارس

تعداد کنترل	میزان کنترلی (ppm)	میزان نمونه (ppm)	تعداد نمونه	فاصله (km)
۶	۱/۵۵ ± ۰/۴ ^c	۲/۶۵* ± ۰/۷ ^{**a}	۱۲	۱-۱/۵
۱۰	۰/۶۵ ± ۰/۲۱ ^f	۲/۶ ± ۰/۸ ^b	۲۰	۱/۵-۵
۹	۱/۳۱ ± ۰/۵ ^g	۲/۶ ± ۰/۷۳ ^c	۱۸	۵-۷
۹	۰/۸ ± ۰/۳۱ ^h	۱/۹ ± ۰/۴۲ ^d	۱۷	۷-۱۰

* میانگین **: انحراف معیار

a: اختلاف معنی دار نسبت به d و (p < ۰/۰۵)

e: اختلاف معنی دار نسبت به a و (p < ۰/۰۵)

f: اختلاف معنی دار نسبت به b و (p < ۰/۰۵)

g: اختلاف معنی دار نسبت به c و (p < ۰/۰۵)

h: اختلاف معنی دار نسبت به d و (p < ۰/۰۵)

جدول ۴: میزان سرب (ppm) در موی گاوان واقع در اطراف صنایع پتروشیمی در فواصل مختلف در فصل زمستان در استان فارس

تعداد کنترل	میزان کنترلی (ppm)	میزان نمونه (ppm)	تعداد نمونه	فاصله (km)
۵	۱/۶۶ ± ۰/۴ ^c	۲/۳* ± ۰/۸ ^{**a}	۱۰	۱-۱/۵
۱۰	۱/۱ ± ۰/۱۲ ^f	۲/۲ ± ۰/۷۵ ^b	۲۰	۱/۵-۵
۱۱	۱/۵۸ ± ۰/۲ ^g	۲/۲۵ ± ۰/۸ ^c	۲۲	۵-۷
۸	۰/۸ ± ۰/۱ ^h	۲/۱ ± ۰/۶۵ ^d	۱۵	۷-۱۰

* میانگین **: انحراف معیار

e: اختلاف معنی دار نسبت به a و (p < ۰/۰۵)

f: اختلاف معنی دار نسبت به b و (p < ۰/۰۵)

g: اختلاف معنی دار نسبت به c و (p < ۰/۰۵)

h: اختلاف معنی دار نسبت به d و (p < ۰/۰۵)

جدول ۵: میزان سرب (ppm) در موی گاوان واقع در اطراف صنایع نفت در فواصل مختلف در فصل بهار در استان فارس

تعداد کنترل	میزان کنترلی (ppm)	میزان نمونه (ppm)	تعداد نمونه	فاصله (km)
۵	0.78 ± 0.12^c	$8.3^* \pm 1.2^{**a}$	۱۰	۱-۱/۵
۹	0.9 ± 0.13^f	7.5 ± 1.06^b	۱۹	۱/۵-۵
۱۱	1.42 ± 0.35^g	5.4 ± 0.81^c	۲۳	۵-۷
۹	1.3 ± 0.4^h	2.65 ± 0.54^d	۱۵	۷-۱۰

***: انحراف معیار

*: میانگین

a: اختلاف معنی دار نسبت به c و d و $(p < 0.05)$

e: اختلاف معنی دار نسبت به a و $(p < 0.05)$

f: اختلاف معنی دار نسبت به b و $(p < 0.05)$

g: اختلاف معنی دار نسبت به c و $(p < 0.05)$

h: اختلاف معنی دار نسبت به d و $(p < 0.05)$

جدول ۶: میزان سرب (ppm) در موی گاوان واقع در اطراف صنایع نفت در فواصل مختلف در فصل تابستان در استان فارس

تعداد کنترل	میزان کنترلی (ppm)	میزان نمونه (ppm)	تعداد نمونه	فاصله (km)
۴	1.3 ± 0.4^c	$6.2^* \pm 1.05^{**a}$	۸	۱-۱/۵
۱۲	0.4 ± 0.11^f	5.8 ± 0.82^b	۲۵	۱/۵-۵
۱۱	1.4 ± 0.5^g	5.82 ± 0.91^c	۲۳	۵-۷
۷	0.62 ± 0.15^h	2.5 ± 0.51^d	۱۱	۷-۱۰

***: انحراف معیار

*: میانگین

a: اختلاف معنی دار نسبت به d و $(p < 0.05)$

e: اختلاف معنی دار نسبت به a و $(p < 0.05)$

f: اختلاف معنی دار نسبت به b و $(p < 0.05)$

g: اختلاف معنی دار نسبت به c و $(p < 0.05)$

h: اختلاف معنی دار نسبت به d و $(p < 0.05)$

جدول ۷: میزان سرب (ppm) در موی گاوان واقع در اطراف صنایع نفت در فواصل مختلف در فصل پاییز در استان فارس

تعداد کنترل	میزان کنترلی (ppm)	میزان نمونه (ppm)	تعداد نمونه	فاصله (km)
۵	0.6 ± 0.12 ^c	$6.1^* \pm 1.3$ ^{**a}	۱۰	۱-۱/۵
۱۰	1.4 ± 0.5 ^f	5.6 ± 0.99 ^b	۲۱	۱/۵-۵
۱۲	1.6 ± 0.45 ^g	5.6 ± 1.1 ^c	۲۴	۵-۷
۷	0.5 ± 0.1 ^h	2.1 ± 0.6 ^d	۱۲	۷-۱۰

** انحراف معیار

*: میانگین

a: اختلاف معنی دار نسبت به d و $(p < 0.05)$ e: اختلاف معنی دار نسبت به a و $(p < 0.05)$ f: اختلاف معنی دار نسبت به b و $(p < 0.05)$ g: اختلاف معنی دار نسبت به c و $(p < 0.05)$ h: اختلاف معنی دار نسبت به d و $(p < 0.05)$

جدول ۸: میزان سرب (ppm) در موی گاوان واقع در اطراف صنایع نفت در فواصل مختلف در فصل زمستان در استان فارس

تعداد کنترل	میزان کنترلی (ppm)	میزان نمونه (ppm)	تعداد نمونه	فاصله (km)
۴	0.8 ± 0.23 ^c	$5.4^* \pm 0.95$ ^{**a}	۸	۱-۱/۵
۱۱	0.8 ± 0.2 ^f	5.2 ± 0.67 ^b	۲۲	۱/۵-۵
۱۶	1.4 ± 0.61 ^g	5.3 ± 0.82 ^c	۲۴	۵-۷
۷	1.2 ± 0.8 ^h	2.9 ± 0.5 ^d	۱۳	۷-۱۰

** انحراف معیار

*: میانگین

a: اختلاف معنی دار نسبت به d و $(p < 0.05)$ e: اختلاف معنی دار نسبت به a و $(p < 0.05)$ f: اختلاف معنی دار نسبت به b و $(p < 0.05)$ g: اختلاف معنی دار نسبت به c و $(p < 0.05)$ h: اختلاف معنی دار نسبت به d و $(p < 0.05)$

آلودگی به صورت معنی داری در اطراف صنایع نفت بیشتر می باشد و این موضوع باید در کاهش آلودگی به خصوص در اطراف صنایع نفت مورد توجه قرار گیرد. علاوه بر این نتایج نشان داد که با دوری از مراکز صنایع نفت و پتروشیمی میزان آلودگی به سرب کاهش می یابد. لذا به نظر می رسد که در اقدامات کاهش آلودگی به سرب، مناطق نزدیک به صنایع یاد شده باید از اولویت ویژه ای برخوردار باشند.

تشکر و قدردانی

مؤلفان تشکر صمیمانه خود را از دانشگاه آزاد اسلامی واحد کازرون به دلیل حمایت های معنوی و مالی برای اجرای این پروژه ابراز می دارند.

مؤلفان همچنین از دانشکده دامپزشکی این دانشگاه به سبب همکاری های بی دریغ سپاسگزاری می نمایند.

منابع مورد استفاده

- 1-Adaudi AO., Gbodi TA., Aliu YO.,1990; The lead content of plants and animals as indicators of environmental contaminatin. Vet.Hum.Toxicol, 32 (5): 454-456.
- 2- Cannon HL. and Bowless IM.,1962; Contamination of vegetables by tetraethyl lead. Science, 137: 765.
- 3-Cibulka J., Miholova D., Pisa J., Sova Z., Mader P., Jandurova S., Szakova J., Pytloun J.,1989; Natural levels of lead, cadmium and mercury in tissues and hair of newborn calves from different areas Czechoslovakia. Science of the Total Environment, 84:101-112.
- 4-Corte BK.,1973; Lead determinations in healthy and intoxicated cattle and in healthy pigs. Vlaams Diergeneeskundig Tijdschrift.Vlaams Diergeneeskundig Tijdschrift, 42, No.5: 233-248.
- 5-Dorn CR.,1973; Cadmium, copper, lead and zinc in bovine hair in the new lead belt of Missouri. Bulletin of Environmental Contamination and Toxicology, 12, No. 5: 626-632.
- 6-Fauci AS.,1998; Principles of Internal Medicine, McGraw Hill, 14th Ed., NewYork. 265-266.
- 7-Hac E and Krechniak J.,1996; Lead levels in bone and hair of rats treated with lead acetate. Biol.Trace. Elem.Res, 52, NO. 3: 293-301.
- 8-Hayashi M., Okada I., Tate H, Miura Y., Ohhira S., Yamada Y.,1981; Distribution of environmental pollutants in pet animals.VI.Heavy metals in hair of house dogs. Bulletin of Environmental Contamination and Toxicology, 26, No. 1: 60-64.
- 9-Holm J.,1981; Early recognition of harmful metal contamination in the living animal. Fleischwirtschaft, 61, No. 5: 801-803,.
- 10-Jang, IS and Lee, HB.,1997; Clinicopathological and histopathological findings in experimental lead poisoning in

۵/۳ و میزان سمی سرب در مو را به میزان ۱۰۰-۱۰ ppm گزارش نمود (۲۰). به این ترتیب به نظر می رسد که مقادیر به دست آمده سرب در اطراف صنایع نفت شیراز در حد بالایی باشد.

Holm میزان سرب مو در گاوان منطقه هوای پاک آلمان را بین ۰/۲۳۵-۱۷/۰۲ mg/kg گزارش نمود.

Sterner گزارش داد که میزان سرب مو در گاوان در معرض آلودگی صنعتی تا میزان ۸۸ ppm می رسد. گاوانی که در منطقه تمیز بودند میزان سرب در موی آنها ۰/۱ ppm گزارش گردید (۲۲). Corte و همکاران میزان سرب مو در ۱۹ گاو سالم را به میزان ۲/۳-۱۴/۷ ppm گزارش نمودند (۴). Cibulka میزان سرب در نمونه موهای گوساله های تازه متولد، مرده متولد شده و گوساله هایی که در عرض ۱۰ روز پس از تولد مرده اند را ۰/۱۱-۰/۵۵ mg/kg ذکر نمودند (۳).

یافته های این تحقیق نشان داد که میزان آلودگی موی گاوان بر حسب دوری از مراکز آلوده کننده به نحو بارزی کاهش می یابد. Levin و همکاران گزارش کردند که در اطراف یک کارخانه بازیافت کاغذ، حیواناتی که در اطراف آن چرا می کردند، دچار مسمومیت شده اند و میزان سرب موی آنها افزایش یافته است. میزان تأثیر آلودگی با افزایش فاصله از اطراف کارخانه کاهش داشته است (۱۵). Schaten نشان داد که میزان میانگین غلظت سرب مو در گاوها واقع شده در اطراف یک کارخانه ذوب فلز $21 \pm 6/9$ ppm بود. این مقادیر با نزدیک بودن گاوان به کارخانه ذوب فلز ارتباط داشته است (۲۱). مقایسه میانگین میزان سرب پوشش موی گاوها مورد مطالعه در فصول مختلف اطراف صنایع نفت و پتروشیمی نشان داد که بیشترین مقادیر میانگین به دست آمده در مو در این مطالعه در فصل بهار به میزان $(6/5 \pm 1/17)$ ppm می باشد که به طور معنی داری از میانگین میزان آلودگی در فصل زمستان به میزان $(1/4 \pm 0/86)$ ppm بیشتر می باشد (جدول ۱، ۴، ۵، ۸). میزان میانگین آلودگی در فصل تابستان و پاییز پوشش موی گاوها مورد مطالعه به میزان $(4/95 \pm 1/01)$ ppm اختلاف معنی داری را با میزان یاد شده در بهار نشان نداد (جدول ۲، ۳، ۶، ۷). به نظر می رسد که گاوها در فصل بهار به دلایل زیر نسبت به فصول دیگر بیشتر در معرض آلودگی قرار می گیرند.

۱ - افزایش طول روز و افزایش تابش نور خورشید و متعاقب آن تولید ویتامین D بیشتر، موجب افزایش جذب سرب می گردد.

۲ - در فصل بهار با توجه به افزایش علوفه پر آب و با میزان کم فسفر، پیکا افزایش یافته و تمایل به لیس زدن مواد غیر خوراکی که می توانند حاوی سرب باشند، افزایش می یابد.

۳ - کلسیم و سرب هر دو به عنوان یک کاتیون ۲ ظرفیتی از مکانیسم یکسانی برای جذب روده ای بهره می برند.

۴ - در فصل بهار و تابستان با توجه به جیره های در دسترس که بیشتر اسیدی می باشند، امکان جذب سرب بیشتر می باشد.

Dorn و همکاران (۱۹۷۴) گزارش دادند که نمونه های تهیه شده از گاوان نشان داد که غلظت سرب در مو در بیشترین حد خود در فصل بهار بدست آمده است (۵). مقایسه وضعیت آلودگی در فاصله یک تا ده کیلومتری صنایع نفت به میزان $(5/61 \pm 1/09)$ ppm نسبت به صنایع پتروشیمی $(4/04 \pm 0/91)$ ppm در گاوان مورد مطالعه نشان داد که میزان

- 17-Page AL.,1971; Lead quantities in plants, soil and air near some major highways in Southern California.Hil.Gardia.41: 1.
- 18-Prigge E and Hapke HJ.,1972; Diagnosis of experimental subclinical lead poisoning in sheep.Deutsche-Tierarztliche.Wochenschrift.79 (19): 475-476.
- 19-Puls R.,1988; Mineral levels in animal health.Sherpa International, British Columbia, pp: 117-129.
- 20-Rosenberger G., Grunder HD., Crossmann G.,1976; Intake and accumulation of heavy metals in dairy cows after feeding industrial dust containing zinc, lead and cadmium. Deutsche Tierarztliche Wochenschrift, 83.No.11: 478-481.
- 21-Schaten B.,1975; Measurement of the lead content of hair, bones and grass samples as an indication of the lead exposure of cattle in the vicinity of lead and zinc works. Tierarztliche, Hannover, Thesis.
- 22-Sterner W.,1972; Hair analysis: A method particularly suitable for epidemiological investigations to determine heavy metal pollution in man and animals. Veterinary Medicine: Lead Preliminary Communication.Archiv-Fur Lebensmittelhygiene, 23,No.10: 209-213.
- dogs. Korean.J.Vet.Clinic.Med.14 (1): 78-87.
- 11-Joel GH.,1996; The pharmacological Basis of Therapeutics.McGraw.Hil, 9th Ed. Newyork. 1650-1654.
- 12-Kleminger J.,1983; Suitability of wild animals as biological indicators of environmental pollution with heavy metals in lower Saxony.Tierarztliche Hochschule, Hanover: 163RP. Thesis.
- 13-Kohno K.,1994; Actual status of measurement of blood concentration of lead, urinary concentration of delta-amino laevulin acid and urinary concentration of metabolites of organic solvents entrusted to occupational health organizations.Sangyo.I Gaku.36, NO. 2: 124-130.
- 14-Lager werff, IV and Specht AW.,1970; Contamination of roadside soil and vegetation with cadmium, nickel, lead and zinc.Enviro.Sci.Tech. 4: 583.
- 15-Levine R.J., Moore RM., McLaren GD., Barthel WF., Landrigan PJ.,1976; Occupational lead poisoning, animal deaths and environmental contamination at a scrap smelter. American Journal of Public Health, 66,No.6: 548-552.
- 16-Otto MR.,2000; Veterinary Medicine.WB Saunders Company Ltd.9th Ed. London: 1575-1585.

Archive of SID